

ՄԱՀ ԺԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ՌԱՖԱՅԵԼ ԻՍՐԱՅԵԼՅԱՆԻ (1908—1973)

Երկարատև ու ծանր հիվանդությունից հետո, սեպտեմբերի 8-ին, Երևանի իր բնակարանում, ստեղծագործական իր ուժերի հասունության շրջանում, 65 տարեկան հասակում, վախճանվեց ականավոր ճարտարապետ, պետական մրցանակի դափնեկիր և Մայր Աթոռին առընթեր ճարտարապետական հանձնաժողովի անդամ Ռաֆայել Սարգսի Իսրայելյանը:

Հայ ճարտարապետությունը ծանր կորուստ կրեց:

Մայր Աթոռը և անձամբ Հայոց Հայրապետը, որը մեծ բարեկամությամբ կապված էր տաղանդավոր ճարտարապետի հետ, հարազատորեն և հայրաքար բաժանեցին հայ ժողովրդի վիշտն ու հայ մշակույթի կրած մեծ կորուստը:

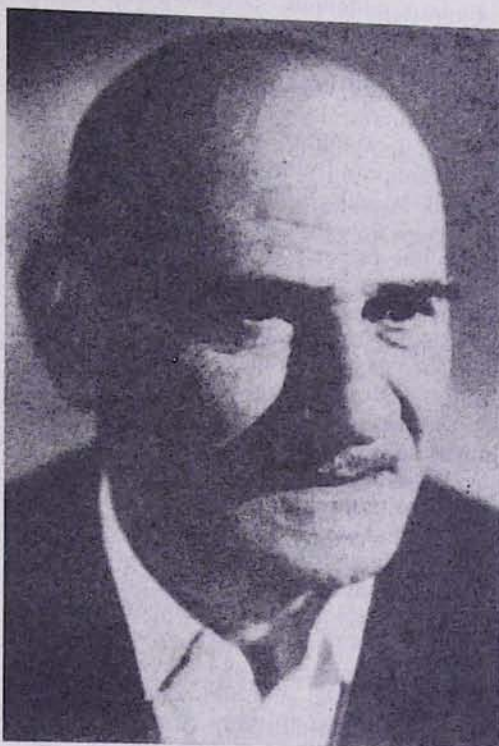
Տխուր է արձանագրել, որ հետապսո ու Էջմիածնի Վեհարանում, Հայոց շինարար Հայրապետի կողքին, Մայր Աթոռին առընթեր ճարտարապետական հանձնաժողովի անդամների շարքում, թափուր պիտի մնա մեծավաստակ արվեստագետի տեղը, տեղ, որը միայն ու միայն նրան էր պատկանում, որպես ուժեղ անհատականություն, մի բացառիկ ու ճշմարիտ արվեստագետ հոգի, հայրենասեր միտք ու սիրտ, որը որպես քաղաքացի հպարտ էր իր ժողովրդի և երկրի պատմությամբ և հայ ժողովրդի ստեղծած արժեքներով:

Հանգուցյալը ծնվել է 1908 թվականին Թբիլիսի քաղաքում, դարաքաղցի հայ մանկավարժների ընտանիքում: Իսրայելյանն իր միջնակարգ կրթությունը ստացել է Թբիլիսիում և ապա ընդունվել տեղի գեղարվեստի ակադեմիայի ճարտարապետության ֆակուլտետը:

Դեռևս ուսանողական ևստարանից նա խորունկ ու ջերմ սեր է ցուցաբերել ճարտարապետության, գեղանկարչության ասպարեզներում:

Այնուհետև խոստումնալից պատանին, ապագա տաղանդավոր ճարտարապետն ու նկարիչը, իր ուսումը կատարելագործել է

Լենինգրադի ինժեներա-շինարարական ինստիտուտում և այն ավարտել՝ Ռեպինի անվան գեղանկարչության, քանդակագործության և ճարտարապետության ինստիտուտում:

1936 թվականին ճարտարապետ-նկարիչ Իսրայելյանը տեղափոխվում է Երևան, որ հայրենի հողի վրա երիտասարդ արվեստագետի առաջ բացվում է խոստումնալից, ստեղծարար գործունեության ճանապարհ, գործունեություն, որը հարանուն թափով և միշտ վերընթաց թռիչքով շարունակվում է մինչև իր կյանքի վերջին օրերը:

Հայրենի հողի վրա, մայրաքաղաքում թե հայրենական այլ քաղաքներում, ավանդե-

րում ու գլուխը Ռ. Իսրայելյանն իր ողջ գիտակցական կյանքն ու հարուստ գիտելիքները, իր կառուցողական շտապ շնորհներն ու տաղանդը ի սպաս է դնում, առանց մնացորդի, իր վերածնված ժողովրդի հայրենական մշակույթի զարգացման ու հարստացման շնորհակալ գործին:

Իսրայելյանն իր բացառիկ տաղանդի շնորհիվ իր ողջ կառուցողական արվեստի մեջ ստեղծագործաբար կամրջում է հայ դասական ճարտարապետության ավանդույթներն ու արդիականը՝ հարստացնելով հայ մշակույթի գանձարանը վառ արտահայտված ազգային, ինքնատիպ արվեստի նվաճումներով: Նա չէր սիրում ընթանալ կյանքում և արվեստի մեջ տրոլված ճանապարհներով և չէր սիրում երբեք կրկնել ինքն իրեն:

Իսրայելյանական ճարտարապետական ոճն իր մեջ կրում էր հայ ժողովրդի ազգային բնավորության բնորոշ գծերը՝ պարզություն, խստություն, ամրություն և լավատեսություն:

Այս իմաստով Իսրայելյանի կառույցները գոհված մարտիկների հիշատակին կանգնեցված ծավալով փոքր, բայց արվեստով բարձր ու եզակի աղբյուր-հուշարձաններից մինչև քարե մեծ կոտակի գործերը, մինչև Սարգսյանապատի համաժողովրդական անվատարարում տարված հաղթանակի արատիկն կառուցված հուշարձանը ստեղծագործական անկրկնելի մոնումենտալ արժեքներ են, քարեղեն երգ ու քերթված, հայրենական ճարտարապետության մեկ-մեկ «անլուելի գանգակատուն»:

Մեպտեմբերի 13-ին ճարտարապետ Ռաֆայել Իսրայելյանի աճյունն ամփոփվում է Երևանի քաղաքային պանթեոնում:

Ճարտարապետ Ռ. Իսրայելյանի անունը ոսկյա տառերով է գրված նաև Ս. Ս. Վազգեն Ա Սմեհայն Հայոց շինարար Հայրապետի գահակալության 17 տարիների շինարարական-վերանորոգչական գործունեության տարեգրության մեջ:

1956 թվականից սկսած, Հայոց Հայրապետի նախաձեռնությամբ Մայր Աթոռին առընթեր կազմված հայրենի ճարտարապետների հանձնաժողովի ամենաեռանդուն և գործունյա անդամներից մեկն էր Ռ. Իսրայելյանը, որն իր մյուս անվանի ճարտարապետ ընկերների հետ միասին ինքնաբերական ձևով իր վրա էր վերցրել Մայր Աթոռի, վանքերի, եկեղեցիների վերանորոգչական և, ընդհանրապես, շինարարական մեծ ձեռնարկների վերին ղեկավարությունը՝ մարմին տալու Հայոց շինարար Հայրապետի կառուցողական ծրագրերին:

Բազում ու բազմապիսի են Հայոց Հայրապետի անմիջական թելադրությամբ և համաձայնությամբ ճարտարապետ Ռ. Իսրայելյանի նախագծերով կատարված շինարարական, վերանորոգչական աշխատանքները թե՛ Մայր Աթոռում և թե՛ նրա շրջանակից դուրս:

Ռ. Իսրայելյանի նախագծերով են կատարվել ի մասնավորի՝

1. Ս. Էջմիածնի Մայր տաճարի Ավագ և Իջման ա. սեղանները.

2. Մայրավանքի շրջափակում, տաճարի հյուսիսային կողմում՝ «աղոթքի և ուխտի» նահատակաց հուշարձանը.

3. Մայրավանքի արևելյան դարպասի մոտ՝ Կաթնաղբյուր-հուշարձանը.

4. Արագածի լանջին, Բյուրականում՝ հայրապետական «Հայկաշէն» ամառանոցը.

5. Երևանում՝ ա. Սարգիս առաջնորդագիստ եկեղեցու վերակառուցման նախագիծը.

6. Երևանում, պատմական Կոնդի թաղամասում՝ ա. Հովհաննես եկեղեցու վերակառուցման նախագիծը, որի վրա երիտասարդական թափով ու սիրով աշխատում էր անվանի ճարտարապետը մինչև իսկ իր մահվան անկողնու մեջ, ինչպես խոստովանել էր Հայոց Հայրապետին իր մահից չորս օր առաջ նրա այցելության ժամանակ, որպեսզի հայոց նոր մայրաքաղաքում էլ վարդապույցն աշխատի նորակառույցների. համահնչուն վեր խոյանան մեր եկեղեցական ճարտարապետությունը հատկանշող հայկական գրմբեթներն ու զանգակատները, որպես երեւանյան ճարտարապետական համանվագի անբաժանելի մի մասը:

Մեպտեմբերի 16-ին, կիրակի օրը, Խաչվերացի տոնին, Մայր տաճարում, ա. պատարագից հետո, Հայոց Հայրապետի նախագահությամբ կատարվում է հոգեհանգրստյան հանդիսավոր արարողություն, որին ներկա են լինում հանգուցյալի հարազատները, բարեկամները, աշխատանքային ընկերները և մեծ թվով մտավորականներ:

Հայոց Հայրապետը «Ուղիղ եղիցին աղօթք մեր, որպես խոնկ առաջի քո» բնաբանով իր սրտառույ ղամբանականում վեր է հանում հայ ճարտարապետության կրած մեծ կորուստը՝ Ռ. Իսրայելյանի անփոխարինելի մահով, և ապա հանգամանորեն նրան բնութագրում որպես տաղանդավոր ճարտարապետ-քանդակագործ, որն իր ստեղծագործություններում հիանալիորեն միահյուսում է անցյալն ու ներկան, որպես իրավ հայ արվեստագետ, որն իր բազում շնորհներով ու իրագործումներով իր անունն ու կյանքը անմոռանալիորեն կապել է նաև 1957—1973 թվականների ընթացքում, Իր

գահակալության օրերին և Էջմիածնի շինարարական-վերանորոգչական մեծ աշխատանքներին: Հայոց Հայրապետն օրհնում է բարի անունն ու շնորհակալ վաստակը մեծանուն Վարպետաց Վարպետի:

Այնուհետև Մայր տաճարի կամարների ներքո հնչում են հոգեգմայլ «Յորժամ»-ը Լուսինե Զաքարյանի սքանչելի կատարումով և Այ. Հարությունյանի «Գթա, Տէր»-ը:

Հոգեհանգստյան արարողությունից հետո վեհափառ Հայրապետը Վեհարանում ընդունում է հանգուցյալի հարազատներին, բարեկամներին, ընկերներին ու մխիթարության հայրական խոսքով սփոփում բոլորի վիշտն ու տրտմությունը:

Ծարտարապետ Ռ. Իսրայելյանի հիշատակը ոգեկոչելով, մխիթարության խոսքեր

են ասում Մայր Աթոռին առընթեր ճարտարապետական հանձնաժողովի անդամներ պրոֆ. Վարազդատ Հարությունյանը, նկարիչ Գրիգոր Խանջյանը և «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Արթուր Հատիտյանը:

Վերջում հանգուցյալի 93-ամյա ծերունազարդ ու վաստակավոր մանկավարժ հայրը՝ Սարգիս Իսրայելյանը, հանուն իր և իր գերդաստանի, Հայոց Հայրապետին ուղղյալ երախտագիտության և շնորհակալության ջերմ խոսք է ասում՝ շեշտելով, որ իրենց ընտանեկան վիշտը մեղմանում և սփոփվում է Հայոց Հայրապետի մխիթարության այսքան ջերմ ու սրտառույշ խոսքով և աղոթքներով:

Հանգիստ ողբացյալ ճարտարապետ Ռ. Իսրայելյանի ոսկորներին:

